

Stanisław Wyżykowski –

muzyk, lutnik, rekonstruktor liry korbowej,

twórca unikatowych instrumentów.

Biogram

Urodził się 3 maja 1927 roku w Haczowie. Jego ojciec był człowiekiem na miarę renesansu – rolnik, stolarz, lutnik, wszechstronny muzyk, introligator. Stanisław miał czterech braci i sześć sióstr. Każde z dzieci potrafiło grać i śpiewać, wyrastał więc w atmosferze zamiłowania do muzyki. Miał również okazje przysłuchiwać się dyskusjom na temat liry korbowej, kupionej przez Szajnow za pół miarki pszenicy, o którą później wypytywał ojca. Zapadła mu ona głęboko w pamięć.

Gdy był dzieckiem podkradał skrzypce ojcu i uczył się samodzielnie gry. Przy którejś próbie został przyłapany przez rodzica, ale spotkał się z wyrozumiałością i zachętą do dalszego muzykowania. Za swój pierwszy występ publiczny uznał nieśmiałą próbę grania na skrzypcach w czasie lekcji śpiewu w szkole powszechnej. Uczył się, poznając również zapis nutowy, aż w końcu już po II wojnie światowej w 1946 roku, za namową znajomego muzyka wojskowego, poszedł na czteroletni kurs gry na skrzypcach do Szkoły Muzycznej w Krośnie. Naukę opłacił samodzielnie – za zarobione przez siebie pieniądze. Chciał odciążyć ojca od wydatków. Jak sam wspomina, dniami ćwiczył a nocami pracował. Okazał się na tyle zdolnym uczniem, że kurs ten ukończył w dwa lata.

Już w 1947 roku był członkiem małej orkiestry symfonicznej przy Krośnieńskich Zakładach Przemysłu Lniarskiego, gdzie grał drugie skrzypce. Później pracował w różnych zakładach jako stolarz. Ciągle myślał o lirze korbowej. W 1965 roku trafił do Krośnieńskich Hut Szkła. W Zakładowym Domu Kultury działała kapela ludowa „Stachy”, której kierownik, Stanisław Ingłot, poprosił pana Wyżykowskiego o zrobienie dla zespołu liry korbowej. Wtedy jeszcze niezbyt dokładnie rysował się w jego wyobraźni kształt instrumentu. Pomocne okazało się wówczas kino objazdowe, gdzie wyświetlano francuską komedię. Na filmie dwóch liriaków prowadziło korowód weselny i można było dokładnie zobaczyć kształt instrumentu. Poza tym, w muzeum w Krośnie była stara, dwustuletnia, rozbita lira Szajnow, którą podjął się naprawić. Dało mu to możliwość dokładnego zapoznania się z budową tego instrumentu. Właśnie ta lira służyła Bronisławie Maszyk ze wsi Malinówka, która śpiewała i grała w kapeli „Stachy”. Później lira ta trafiła do muzeum w Bieczu. Te wszystkie zdobyte doświadczenia dały w końcu możliwość wykonania w 1967 roku pierwszej rekonstrukcji liry korbowej.

Kolejne lata pana Stanisława to koncerty z kapelą „Stachy”. Repertuar oparty był o folklor podkarpacki. Składał się on z około siedmiuset melodii z przyspiewkami. Na uwagę zasługuje fakt uczenia się utworów ze słuchu, które nie były rozpisywane za pomocą nut na poszczególne instrumenty. Kapela „Stachy” odnosiła wiele sukcesów między innymi na festiwalach w Tamowie, Kędzierzynie, Jeleniej Górze, Grudziądzu. Występowała w radiu i telewizji, nagrywała płyty. Zdobyła wiele nagród i dyplomów, listów pochwalnych oraz wyróżnienie Ministra Kultury.

W latach 1983-1986 Stanisław Wyżykowski, przebywając już na rencie, zajmował się naprawami instrumentów smyczkowych i gitar. Od 1986 roku przeszedł na emeryturę. Wtedy też zajął się szerzej i głębiej projektowaniem i konstruowaniem lir korbowych. Do roku 2015 mieszkał w Haczowie. Obecnie przebywa w Krośnie, aktywnie budując kolejne instrumenty. Uczestniczy w wielu wydarzeniach muzycznych, również poza swoim regionem. Kilka lat temu skonstruował dwa, niezwykle cenne i unikalne instrumenty – średniowieczną odmianę liry korbowej o nazwie organistrum oraz lirę basową, której jest jedynym konstruktorem w Polsce. Instrumenty te są eksponowane w Domu Kultury i Wypoczynku w Haczowie. Warto również dodać, że poza lirami konstruuje także skrzypce laskowe, surdyńki – skrzypce kieszonkowe, bassetle, cymbały, kontrabasy, viole da gamba oraz psalterium.

Poświęcał też wiele czasu na pracę edukacyjną w zakresie nauki gry na skrzypcach czy lirach, prowadząc przez kilka lat zespół „Młode Staszki”. Wielokrotnie prowadził wykłady połączone z prezentacją swoich instrumentów w szkołach oraz podczas spotkań liriaków a także koncerty. Jednym z najbardziej niezwykłych był „Podniebny koncert na lirę”, zagrany podczas lotu motolotnią. Ważną częścią jego pracy, było również przekazywanie wiedzy młodym lutnikom w zakresie budowania instrumentów. Jednym z pierwszych uczniów, który do dzisiaj kontynuuje dzieło Mistra jest Stanisław Nogaj. Zainteresowanie budową instrumentów zainspirowało także innych twórców, którzy zasięgaliby wiedzy Mistra z Haczowa w tej dziedzinie.

Stanisław Wyżykowski cieszy się dużym szacunkiem i poważaniem o czym mogą świadczyć liczne nagrody i podziękowania: tytuł Indywidualności Roku 1997 Regionu Brzozowskiego, Nagroda II Stopnia im. Franciszka Kotuli, przyznana w 1999 roku, przez Muzeum Etnograficzne im. F. Kotuli w Rzeszowie, w szczególności za rekonstrukcję liry korbowej, podziękowanie Muzeum Regionalnego im. Adama Fastnachta w Brzozowie za bezpłatne przekazanie liry korbowej w 1999 roku, wyrazy podziękowania Instytutu Języka Polskiego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach za wszechstronne przedstawienie kultury ludowej Haczowa. W 1995 roku zdobył nagrodę za rękodzieło w III Ogólnopolskim Konkursie na Budowę Ludowych Instrumentów Muzycznych, organizowanym przez Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych w Szydłowcu. W 2005 roku, w IV edycji tego konkursu, zdobył II nagrodę, zaś w 2016 otrzymał nagrodę za Innowacje w budowie ludowych instrumentów muzycznych. Jego liry z muzeum w Szydłowcu były prezentowane na wystawach czasowych między innymi w 2008 roku w Muzeum Podkarpackim w Krośnie i na zamku w Baranowie Sandomierskim oraz w roku 2009 w Muzeum Wsi Radomskiej i Muzeum Kultury Ludowej w Węgorzewie. Jego instrumenty były wykorzystane podczas premierowego pokazu filmu „Pan Tadeusz”, jak również podczas nagrania ścieżki dźwiękowej do filmów „Ogniem i mieczem” oraz „Wrota Europy”.

Osobie Stanisława Wyżykowskiego zostało poświęconych kilka prac dyplomowych m.in.: „Stanisław Wyżykowski jako liriak i wytwórca lir korbowych na Rzeszowszczyźnie” autorstwa Jolanty Jaracz, „Podtrzymywanie liriactwa w Polsce. Stanisław Wyżykowski, Stanisław Nogaj – sylwetki, budownictwo, wykonawstwo” autorstwa Dary Trzcinińskiego oraz artykuły prof. Zbigniewa Przerembskiego, „Stanisław Wyżykowski z Haczowa – ostatni liriak ludowy w Polsce”, „Innowacje w budowie lir korbowych” i wiele artykułów w prasie krajowej i regionalnej. Jedną z najważniejszych pozycji jest książka autorstwa Stanisława Wyżykowskiego „Liriak z Haczowa”, w której dzieli się wiedzą historyczną i doświadczeniem w budowie lir. W swojej książce pisze:

„Jestem równocześnie takim korektorem i budowniczym instrumentów, który z olbrzymią troską i uczuciem podchodzi do każdego naprawianego instrumentu. W swoim warsztacie uratowałem, przywróciłem do świetności niejednego stary, zniszczony instrument. Ktoś nazywał mnie nawet „nowatorem i ostatnim budowniczym” liry korbowej. Jestem człowiekiem, który całe swoje życie poświęcił konstruowaniu oraz umiejętności gry właśnie na tym instrumencie”.